

דברי תורה והסלידות

יורל ע"י מכון אהל אברהם
להוצאת ספרי מורינו הרב הנאון ר' אברהם בן ציון ביישר שליט"א
רב דשכונת דיביל ברי"ש

פרשת
תולדות
תשפ"ד
גליון תכ"ז
שנה י'

הדרכות..... ב

פניני הפרשה..... ד

סיפור..... יא

קול השיעורים
ממורינו הרב שליט"א
073-371-8218

הדרכות

נשמעו ממורינו הרב שליט"א

לע"נ אאמו"ר הגה"צ ר' מאיר רפאל
בן רבי ניסן זצ"ל - ג' מנ"א תש"פ לפ"ק

אוהב ימים לראות טוב

צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, (תהלים סג, ב), בתיבות אלו מביע דוד המלך את נפשו הנכספת, והכמהה לקוב"ה, וברש"י על תהלים מבואר על "כמה לך בשרי", לשון תאוה, ואין לו דמיון. וביאר המהרי"ד מבעלזא זי"ע, ע"פ דרכי החסידות, דזה שה"נפש" צמאה, מובן, ועדיין יכול להימצא אצל אנשים, משא"כ "כמה לך בשרי, שגם הבשר יתאוה לה' זה "אין לו דמיון", כמעט שאין בנמצא. (ובזה מבאר, למה רש"י אומר רק ואין לו דמיון, ואינו מסיים כבשאר מקומות, ואין לו דמיון "במקרא").

וביאר הדברים שדוד המלך ע"ה השכיל לעבד את החומריות שלו בדרגה שיתאוה להקב"ה, ובאמת זהו כל תכלית הבריאה, לעבוד את השם אפילו בענינים שהם מצד היצר הרע.

וכן מצאנו בספר הקדוש דגל מחנה אפרים בפרשתינו, וזל"ק: על פי הידוע לנו, שיש שני יצרים באדם יצר טוב ויצר הרע וזה היה תכלית בריאת האדם בשני יצרים שישתדל האדם לעשות מיצר הרע יצר טוב והיינו לעבוד ה' יתברך ברוך הוא בכל ענינים שהם מצד היצר הרע כמאמרם ז"ל (אבות ד', א') איזהו חכם הלומד מכל אדם ואיתא בספרים של הרב הקדוש מפולנאה פרשת ויצא אות ג' (מ"כל" אדם) ואפילו מיצר הרע, עכל"ק.

ולפי דרכנו אספנו אחד אל אחד, ללמוד לעצמנו הדרך הישרה שיבור לו האדם, להגיע למדרגה שעכ"פ "בנגיעה" (מלשון מתי "גיגע" מעשי למעשי אבותי), ישיג מדריגה זו ויעבוד את השם "בשני יצריך".

סור מרע ע"י ועשה טוב

ובאמת הדבר הראשון הוא לעבוד את ה' ביצר הטוב, ולעשות הבדלה והפרשה, בין יצר הרע ליצר הטוב, שלא יערב טוב ברע, ורע בטוב, וכמו שדורש המאור ושמש בפרשתינו, דכשהוא עדיין במדריגת "רבקה" עכ"פ יעבוד את הקב"ה ביצר הטוב, זל"ק: עבודתה (של רבקה) היה ביצר הטוב לבד, ולזה כתיב ורבקה אוהבת את יעקב, כי יעקב רומז ליצר הטוב, ורצה לומר שאהבתה להשי"ת לא היה רק את יעקב לבד, דהיינו היצר הטוב.

יודוע מה שפירש הבית אהרן (בליקוטים, ובעוד הרבה מקומות) זו"ל: "אין אונזער ערך טייטשן מיר, סור מרע, דורך, ועשה טוב" והיינו שצריך להשקיע כל כוחו בדברים טובים, ועי"ז ממילא יסור הרע שבו.

סור הרע מה"עשה טוב"

ומ"מ צריך לזיזהר שלא יתערב הרע בטוב, ויזכור שעושה הטוב לשם שמים, בלי גיאות וכדו', שאם יתערב הרע בטוב שעושה, הרי לא עשה הבדלה מפורשת, ויכול עדיין היצר הרע לשלוט בו, ואז כל עבודתו הוא בבילבול הדעת, והאדם אובד עצות, ואינו יודע מדוע פעם מתגבר לו היצר הטוב, ופעם חס ושלום היצר הרע, אבל כשיעבוד את השם לשם שמים, יהיה ה"טוב" מובדל ומופרש, ואז יוכל לעבוד את ה' בלי בלבול.

ובזה מפרש הדגל את הפסוקים בפרשתינו זו"ל: ויתרוצצו הבנים בקרבה, לשון ריצוץ ושבירה, היינו השני יצרים שבאדם, הם תמיד מרצצים ומשברים זה את זה, לפעמים מתגבר היצר הטוב ונעשה יצר הרע נכנע לפניו מאוד, ולפעמים להיפך חס ושלום, (והאדם שואל) אם כן למה זה אנכי יצאתי לעולם הזה, ומשתוקק מאוד בחפיצה וחשיקה לידע, איך יוכל לעבוד ה' יתברך תמיד, "בלי בלבול וטירוף", וכו' עי"ש, או ויאמר ה' לה, היינו שה' יתברך עונה להנשמה שני גוים בבטנך ופירש רש"י גיים כתיב לשון גאים וכו', היינו בתחילת עבודתך את ה' יתברך, לא היה בשום פעם בשלימות, רק היה בגיאות ופניות ושקרים, ולכך יש כח ביצר הרע להתגבר עוד לפעמים, וישאר כך לעולם, חס ושלום, אבל עיקר התכלית הוא, ושני לאומים ממעיך יפרדו, והיינו שתראה להפריד הרע מן הטוב לגמר, ותהיה בדול מן הרע לגמרי, שלא יהיה בהטוב שום עירבוב מהרע, ואז תוכל לעבוד ה' יתברך באמת ובלב שלם בשלימות גמור בלי שום בלבול וטירוף רק בזכות הדעת.

סור הרע מהרע - ועשהו טוב

ועי"ז יזכה אח"כ, שאף בדברי הגוף ובדברים גשמיים, (דהיינו דברי היצר הרע) יכול נמי להוציא הדברים הטובים שבו, וזה היה מדריגת יצחק וכמו שמבאר המאור ושמש, ויאהב יצחק פירוש, את הקדוש ברור הוא אהב, את עשו רצה לומר, עם היצר הרע הנקרא עשו, עכ"ל, דהיינו שיצחק השיג יותר מרבקה, והיה יכול לעבוד את השם אף "עם דברים שהם מצד היצר הרע".

ובאמת כשמגיע לזה, השיג את עיקר התכלית וכלשון הדגל מחנה אפרים, בהמשך דבריו (שם), וזה לשונו הטהור: "עיקר התכלית להיות בדול מרע ולעשות מרע טוב" כמו שכתוב (תהלים ל"ד, ט"ו) סור מרע ועשה טוב היינו להשתדל להסיר מרע הרע שבו ולעשותו כולו טוב, ואז יוכנע היצר הרע אל הקדושה, ואפשר הוא לעבוד ה' יתברך ברוך הוא אפילו בענינים שהם מצד היצר הרע:

עשה טוב מהרע

ולא זו בלבד אלא כשמגיע אל התכלית הנ"ל, שמובדל הטוב מהרע לגמרי, ואף גם זאת שעובד את השם עם הגשמיות, יכול להגיע להמדרגה, להשפיע אף לאחרים, ולזכות להוציא הרע, ולעשות אותו טוב. וכמו שהמאור ושמש מסיים וז"ל"ק: אחרי זה כתיב כי ציד בפיו ותרגמו אַרְי מַצִּידֵיהָ הָיָה אֶכֶיל, ('אכיל' הוא לשון זיווג, על דרך (בראשית לט ו) את הַלְחָם אֲשֶׁר הוא אוֹכֵל כפי פירוש רש"י שם), רצה לומר שעשה יחודים וזיווגים, על ידי שהעלה הניצוצות, שהוציא בְּלִעוֹ מפיו של היצר הרע, והחזיר את הרשעים בתשובה.

**יעזור השם שנוכל לעבדו "בטוב, וברע" ואך "טוב" ירדפוני כל ימי חיינו, ע"י ושבתי
בבית ה' לאורך "ימים".**

פניני הפרשה

ורב יעבד צעיר. שמעתי בשם הרה"ק רבי משה מסלאוויטא ז"ע, שפירש הפסוק בשלשה אופנים: א' מי שהוא בעל גאווה הקב"ה משפילו וזהו "רב" פירוש, מי שמחזיק את עצמו לרב וגדול "יעבד צעיר", היינו שהקב"ה יעבד אותו צעיר ושפל, כי הוא משפיל גאים. ב' מי שהוא שפל בעיני עצמו הקב"ה מגביהו, וזהו רב יעבד שהקב"ה יעשה אותו רב גדול, צעיר פירוש, למי שהוא צעיר ושפל בעיני עצמו, כי הקב"ה מגביה שפלים. ג' שצריך האדם לעבוד בכל כחו עד שיהיה שפל בעיני עצמו, וזהו רב יעבוד היינו שצריך לעבוד הרבה, עד שיהיה צעיר ושפל בעיני עצמו.

אדמו"ר הק' משינאווא צי"ע, בס' דברי יחזקאל עה"כ ויעקב איש תם יושב אהלים ופירש"י
מי שאינו חריף לרמאות קרוי תם והקשה והלא יעקב היה חריף לרמות את הרשעים עשו

ולבן, ותירץ דכוונת רש"י דכל מי שאינו חריף לרמות בטבעו הוא כך קרוי תם סתם אבל יעקב היה איש תם מי שהוא מושל על דבר כמו איש מלחמה שהיה מושל על התמימות להשתמש בו רק בעתו זהו איש תם עכ"ד^ה. ויש להוסיף בזה עוד סיומ הכתוב יושב אהלים של תורה כדברי רז"ל היינו שלמד באהלים של תורה איך ומה להשתמש בהתמימות ומתי ועם מי, כי זולת זה מי שהוא רק תם בטבעו ממש זהו אינו חשיבות ובירושלמי (פסחים פ' ע"פ) קורא בהד' בנים במקום תם, שנקרא בש"ס בבלי דילן הוא קורא אותו בכל מקום טיפש עיי"ש, ותם כזה שהוא בטבעו חכם וחריף אלא שעפ"י התורה מכריע ויודע אימתי להשתמש בהתמימות כנ"ל, זהו מעלה יתירה וז"ש אשרי תמימ"י דרך אבל אינם תמימים פשוטים בטבעם רק ההולכים בתורת ה' אימתי להשתמש עפ"י התורה בתמימות כנ"ל.

דברי תורה - מונקאטש

ויקראו שמו עשו וגו' (כה, כה). יש להבין זה השינוי שאצל עשו נאמר ויקראו ואצל יעקב נאמר ויקרא שמו יעקב לשון יחיד ודרשת חז"ל ידוע (בראשית רבה ס"ג, ח'), ויש לומר דרך רמז על דרך המדרש הנ"ל שעשו הוא שוא ושקר, והוא שמרמז הפסוק ויקראו לשון המשכה ואסיפה היינו שרוב המון נמשכים אחר השקר והשוא, אבל אצל יעקב שהוא מדת אמת על דרך תתן אמת ליעקב (מיכה ז', כ') כתב ויקרא לשון יחיד והיינו מחמת שזה המעט מן המעט הוא אחד בעיר שמקרב עצמו אל האמת.

ויעש להם משתה וכו' דהנה שמעתי מאדמו"ר הרב ממעזבוש ז"ע, כאשר האדם עושה איזה נישואין לבניו משם באה לו פרנסה, ומצאתי רמז לזה בזה הפסוק ויעש להם משתה, דהיינו שעושה חתונה לבניו, ויאכלו וישתו, באה לו פרנסה וכל טוב.

לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טבים ואעשה אותם מטעמים לאביך כאשר אהב וברש"י מביא פרקי דר"א וז"ל וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק אלא האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים היות והדבר היה בליל א' של פסח כידוע שבליילה הזו אוצרות וטללים נפתחים בא להקריב יצחק את פסחו ולכן היה חפץ בגדיי כדי לקיים המצווה. מסופר על הרה"ק בעל בית אברהם מסלונים ז"ע שאכל את הכזית מצה בליל הסדר בהתלהבות ובאש קודש כדרכו הרבנית מאוד נבהלה כשראתה שהוא מכניס לפיו הק' כזיתים כה מורחבים, ורימזה לו שהדבר יכול לסכן את בריאותו אמר לה הרבי הקדוש כל השנה אינני מסוגל להכניס אוכל לפי יש פעם אחת בשנה שאני נהנה מהאוכל וגם זה מפריע לך?"

לך נא אל הצאן וגו' ואעשה אותם מטעמים וגו' וילך ויקח ויבא לאמו ותעש וגו' ותתן את המטעמים ואת הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה. הדקדוקים בפסוקים האלו רבים מאד. כי

באמת כל הפעולה זאת שיבא יעקב עם המטעמים לאביו ומה נ"מ אם יעקב בעצמו יקח השני גדיי עזים ומה לה לכל הזרירות הזה. (גם מה שכתוב להלן וילך ויקח ויבא לאמו הלא בכל זה לא הועיל עד אשר עשתה אמו המטעמים). אכן הנראה כי התורה רומזת לנו עבודת האדם בגשתו אל התורה והמצות והנה האדם יודע בעצמו שפל ערכו ומצבו והוא ירא לגשת ולפתוח שפתיו. גם בעת עשיית המצות בהנחת תפילין וכדומה בהעלות על לבבו עומק סודות הרמוזים בהם ונפשו יודעת מאד כי לא השיגה ידו אחת מני אלף תעלומות החכמה ונופל בדעתו וירא לגשת אל העבודה. וזה הרמז בפ' ורבקה אמרה אל יעקב בנה רומז לשכינה הקדושה אומרת אל האדם לך קח לי. אתה תעשה כל מה שתמצא ידך לעשות. ואני אעשה אותם מטעמים לאביך להיות מוכשר בכל הכוונות הראוים להם. ולזה קודם התפלה אומרים ה' שפתי תפתח. כי השם יעזור לנו לקבל תפלתנו ברצון. ולקרב הדבר עפ"י שכל משל למלך בו"ד אשר אם יבא איש שפל ונבזה אכר השדה לשפוך תחינתו לפניו והוא איננו יכול לדבר בלשון צח כראוי. הנה זאת העצה הנכונה ללכת אל אחד משרי המלך אשר יבין לשונו והוא ימליץ דבריו בלשון צח הראוי לפני המלך וע"י זה ימולא בקשתו. כן הדבר הזה לפני ממ"ה הקדוש ברוך הוא. השכינה הקדושה מגשת ומקרבת את תפלתנו להיות נ"ר לפניו כאלו היתה כוונתנו בכל הסודות הרמוזים בהם. וזה ואעשה אותם מטעמים לאביך כאשר אהב:

יורח את ריח בגדיו ויברכהו, כי לעולם צריך התיקון להתחיל מדבר שלא נפגם עוד. והנה בס' בני יששכר שכל ארבעת החושים נפגמו באכילת עהדטו"ר חוץ מחוש הריח שלא נזכר שם וע"כ חוש הריח לא נפגם והוא דבר שהנשמה נהנה ממנו, ע"כ יצחק שהרגיש שיעלה בידו התיקון הקדים להתחיל מבחי' הריח שלא נפגם.

ומכאן לימוד לאדם הבא לתקן א"ע העצה להתחיל בבחינה שלא נפגעה והיא התורה, היינו להטמין את עצמו ואת כל רעיונותיו בתורה, עפ"מ שהגיד כ"ק הרבי ר"ב זצללה"ה מפרשיסחא שהכל נפגם בחורבן הבית חוץ מן התורה, וזהו תורת ה' תמימה שהיא לעולם תמימה בלי פגם. ובעניותן אמרנו שגם שבת שא"צ קידוש ב"ד ואין בו תפיסת יד אדם אלא מאליו הוא קדוש נמי לא נפגם, וזה שאמרו ז"ל (תענית כ"ט א) כשחרב בהמ"ק מוצ"ש הי', ורמזו בזה ששבת לא נפגם בחורבן בהמ"ק. ובזה יש לפרש מושבות דכתב רחמנא בשבת שבת היא לה' בכל מושבותיכם, היינו בכל מושבות ישראל, יהי איך שיהי אפי' בגלות שבת הוא לה' בכל מקום.

שם משמואל

ונראה דהנה בתרגום יונתן **וירח את ריח בגדיו** שהריח ריח קטורת של בית המקדש, ואינו מובן קטרת הסמים מה עבידתה הכא ונראה דהנה יש להתבונן בשינוי שבין קטורת ליתר הקרבנות שבמקדש דבכל הקרבנות אמרו ז"ל (זבחים ז) אי דליכא תשובה זבח רשעים תועבה אבל בקטורת מצטרפת חלבנה לסממני קטורת ללמדנו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגודת תעניותינו ותפילותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו, ואין הפירוש שרומז לרשעים שעשו תשובה דאם כן צדיקים יתחשבו ולא רשעים ולמה לא נאמר זבח רשעים תועבה ומוכח מכאן דשניא מהות הקטורת ממהות הקרבנות כי הקרבנות הם ענין קירוב וכל איש אשר בו מום לא יקרב ואין מום גדול ממי שנקרא רשע אך ענין קטורת הוא תרגום של לשון קישור והיינו דכל חטא הוא מחמת החשכות וההסתר כאמרם ז"ל (סוטה ג) אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות והחשכות וההסתר הם פרי הפירוד משרשו עד שאין השורש מאיר בו וממילא כאשר חזק ונקשר חבל הכוסף אז מעט האור מדחה רב חושך וענני ההסתר רוח טהרה עברה בהם ויעבירם ואז יקל לבא לתשובה ולהתקרב ועל כן אפילו בעודנו מרוחק אפשר להצטרף לקטורת היינו להתקשר בעודנו שם אם רוצים על כל פנים להצטרף עמנו כי על ידי זה הם מתקשרים בכנסת ישראל היינו אף שעדיין עומדים מרוחק מכל מקום על ידי רצונם להתקשר מתקשרים בכלל ישראל ואז רוח טהרה עוברת בהם ומעוררתם לתשובה ואז תהיה בהם היכולת להתקרב כי בלי תשובה אי אפשר להם להתקרב כנ"ל.

שם משמואל

ומסופר שקודם פטירתו של הרה"ק רבי **שלמה מקארלין** זצ"ל הי"ד ציוה שתלמידיו ילכו אחריו להרה"ק רבי **מרדכי מנשכיז** זצ"ל גם תלמידו המובהק הרה"ק רבי **אורי הנקרא השרף מסטרעליסק** זצ"ל לאחר פטירת רבו כיתת רגליו והלך לנשכיז כשבא להחדר אשר שם קיבל הצדיק מנשכיז את פני האורחים ובירך את כל הבאים לקבל ברכתו ראה בין האורחים גביר אחד שבא להתייעץ עם הרבי מנשכיז בדבר איזה מסחר ולקבל ברכתו הרבי קיבל אותו בסבר פנים יפות כדרכו בקודש לקבל את כל אדם בחביבות ויהי כאשר הביט הרה"ק מסטרעליסק בפני הגביר ראה בו אותו עבירה גסה וחמורה שעשה אך לפני זמן מועט לבו בער בקרבו מדוע מקרב הרבי מנשכיז אדם כזה הרגיש הרבי מנשכיז כי רוחו של הסטריליסקער בוער על הגביר הזה שהכיר בו אותות עבירה ואמר להסטריליסקער לך נא מהר מזה מה אתה רוצה פה בחדרי הלך הצדיק מסטרעליסק משם בפחי נפש עייף ויגע מעמל הדרך והתלאה אשר מצאתהו ובא אל בית המדרש שבעיר כשהלך הגביר מאת הרבי דנשכיז מיהר הרבי לחפש את האורח מסטרעליסק ומצא אותו בביהמ"ד ניגש אליו הרבי ואמר לו גם אני אחי ידעתי את אשר ידעת אולם היודע אתה למה שלחך רבך הקדוש זצ"ל

מקרלין לכאן למען תלמד לדעת כי האיש אשר אין אהבת ישראל תקועה בלבו כל כך עד שאפילו כשרואה בישראל שעבר עבירה גדולה יהיה אוהב אותו האיש ההוא לא הגיע לחצי העבודה בעבודת השי"ת שכן אם תקרב אותו יעשה בלי ספק תשובה שלימה ויהיה גדול מצדיק גמור בעלי תשובה החריש הצדיק מסטרעליסק בשמעו דברים אלה והבין גדולת הרבי מנשכיז ומדריגתו והואיל לשבת עמו ימים רבים.

ויתן לך יתן ויחזור ויתן וכו'. הענין הוא כי אלה הברכות הם שיהיו בני" כלים לקבל את השפע הבאה מן השמים ושעי"ז יהי' נפתח מקור השפע. כי הכל תלוי בהמקבלים אם הם כראוי כתיב והריקותי לכם ברכה כו' כאדם המריק מכלי אל כלי. כי השי"ת עשה מדריגות זו על זו. וכולם משפיעין ומקבלין זה מזה. וכטבע הבאר ומעין כל מה שדולין ממנו יותר. נובע תמיד. וכן מצינו גם בתחתונים כל מזונותיו של אדם קצובות לו מר"ה חוץ מהוצאות שבתות ויו"ט והוצאת בניו לת"ת. הרי יש הוצאות שמוסיפין הכנסה. וכמו כן בכלל. שיש שפע היורדת בקצבה ומדה. אבל לבנ"י הוא כמעין הנובע. ועל זה כתיב שתה מים מבורך. בור הוא מים שנתאספו במדה. וזהו בימי המעשה. ונוזלים מתוך בארך הוא השפע שאינו במדה והוא בחי' השבת. וזהו יתן ויחזור ויתן. פי' שהקבלה תגרום התרבות השפע יותר ויותר **שפת אמת** כמעין הנובע יותר כששואבין ממנו.

עוד נ"ל, דהנה פי' הפסוק **ויתן לך אלקים מטל השמים ומשמני הארץ**, אלקים נקרא הצדיק שבדור, וזה בירך יצחק אבינו ליעקב, שיהיה בכל דור צדיק שיהיו מטל השמים - שימשיך השפעה לבנ"י מעולמים העליונים ויאיר נשמתם, ומשמני הארץ - ויבא להם השפעה ונחת רוח בזה העולם. וז"פ ויאמר אלקים, שהכל יהיה באמירת הצדיק, ויאמר יהי אור ויהי אור, אפילו מי שהוא בבחי' צער יהיה ג"כ אור ע"י הצדיק שיפעול כן. **אור לשמים - בראשית ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ (כו, כח).** ונ"ל דהנה מצינו שיש שפע מה שהקב"ה משפיע על ידי מעשים טובים, וזה מקרי אתערותא דלתתא, ויש שפע שהקב"ה מתעורר למענו, וזה מקרי אתערותא דלעילא, וזה מכונה בבחינת טל שאינו נעצר לעולם (תענית ג.) כי לולא רחמיו עמנו אף על פי שאיננו כדאי לא היה יכול העולם להתקיים, ובחינת אתערותא דלתתא מכונה בבחינת גשם, שאדים עולים מתתא ומתעוררים למעלה (שם כה ע"ב): והנה ידוע בחוש שגם הטל הוא מצמיח איזה דברים קלים, אך הגשם הוא מצמיח כל הדברים גשמיים, משום שיש בו כח ובחינת שמנונית שעולה מן הארץ, אך הטל הוא רוחני, וכדוגמת זה הוא בשפע הקדושה השפעת מלמעלה הוא בדרך זה. ולכן ברכו יצחק ליעקב

שהקב"ה יתן לו מטל השמים, היינו מאתערותא דלעילא, ואף על פי כן יהיה בו השפעות כל טוב מגשמיות גם כן ומשמני הארץ, וד"ל.

הרה"ק החקל יצחק מספינקא ז"ע היה מספר בכל שנה בפרשת תולדות בשם הרה"ק ר מנחם מענדל מרימנוב ז"ע. תואר חלוקת יעקב ועשו איך שבחר יעקב אבינו בעוה"ב ועשו בחר בעוה"ז, ויגדלו הנערים והסכימו שניהם לחלוק ביניהם נחלת שני עולמות יעקב לקח לחלקו את עוה"ב ועשו לקח את עוה"ז, והנה יעקב איש תם יושב אהלים הקים ישיבה גדולה ונתאספו סביבו עדרים עדרים תלמידים מקשיבים לקולו ויעקב אבינו היה ראש הישיבה ולמד עמהם תורה, ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה נסע בסוס ועגלה מיער למדבר וקשתו דרוכה במתניה לצוד ציד להביא חיות בהמות ועופות.

ויהי היום ועשו נסע ביער לצוד ציד, ותסטה עגלתו מדרך המלך והלך ותעה בין עצי היער ולא היה יכול למצוא דרכו והיה אז ימות החורף והשלג והכפור כיסה את פני הארץ וילך עשו ויתעה שלשת ימים וגם אכלו וצידו אשר לקח עמו כלה ונגמר, ויהי עשו עיף וצמא ורעב ושיניו דא לדא נקשן מן הקור והכפור.

ויהי ביום השלישי לעת ערב ויהי השמש באה ועלטה היה ויטפס עשו על עץ גבוה לראות אם יראה ממרחק איזה מקום ישוב, והנה נראה לו איזה אור מתנוצץ מרחוק וישמח עשו בלבו כי מקום שיש בו אור הוא ודאי מקום ישוב בני אדם ויעל עשו על עגלתו וינהיג בעצלתיים את סוסו העיף והרעב וילך הלוך ונסוע, ויבא עשו מן השדה והוא עיף ורעב וצמא ורועד מקור עד אשר הגיע למקום האור שהיה בית מדרשו של יעקב אבינו ובהגיע עשו לשם וירא והנה בנין גדול ויפתח את הדלת בשארית כוחותיו ונכנס לתוך ביהמ"ד המואר באור גדול ומחומם בחום נעים ומיד נפל ארצה בחולשת אונים.

וכאשר ראו בני הישיבה אדם נופל בשער הדלת מהרו ורצו אליו להקימו ולעוררו וישאו אותו אל חדר אחד ויחמו לו חמין ונתנו לו לאכול ולשתות עד אשר שבה נפשו אליו קצת, ויהי אחר ששבה רוחו אליו שאלו אותו התלמידים מה שמו ויגד להם כי הוא עשו אחיו של ראש הישיבה, ויבואו ויגידו ליעקב שאחיו נמצא בישיבה וצוה יעקב אבינו שיתנו לו כל חפצו מאכל ומשתה וכסות נקיה ומטה מוצעת.

ויהי כעבור שעה או שעתיים שבו לעשו כוחותיו ונכנס לביהמ"ד לראות מעשי אחיו וראה והנה ישיבה גדולה ובו יושבים מאות תלמידים ושותים בצמא את דברי ראש הישיבה אשר דורש שיעור עמוק, ואחז אז באמצע התוס' בסוגיא דהיתה לה שעת הכושר, שבמס' בבא קמא (פרק מרובה ע"ז). שיש בו שורה אחת גמרא ועמוד שלם תוספות, וימתן עשו עד אחר השיעור ויהי כאשר הושיט לו יעקב את ידו לשלום אחר השיעור, ויפתח עשו את פיו

בטענות ותביעות הנה הסכמנו בינינו שאתה תקח עוה"ב ואני אקח העוה"ז, והנה אני עוה"ב בודאי שאין לי ואילו היה לי לפחות עוה"ז כי עתה החרשתי, אך דא עקא שאף עוה"ז אין לי כי אני צריך לנדוד ולנסוע בעגלתי מיערות ומדבריות ומקומות סכנה לצוד חיות ופעמים רבות אני בא לידי סכנת מות והנה אנכי הולך למות מרעב ומצמא קור וחום, והנה אתה לקחת לך במרמה את עוה"ז אתה יושב לך בבנין גדול עם תלמידים מקשיבים לקולך משתעשעים בריתחא דאורייתא וכל הגה היוצא מפיך יעשה, והבית חם בימות הגשמים ומצונן בימות החמה, ויש כאן לאכול ולשתות בהרחבה לא תחסר כל בה ואיה היושר.

ויען יעקב ויאמר לעשו שמעני צודק הנך בכל טענותיך לו יהי כדברך, בא ונתחלף בינינו אתה תתן לי את סוסך ועגלתך ואני מוסר לך ברגע זה את הנהגת הישיבה עם כל התלמידים, ויקח יעקב את הסוס והעגלה ויסע משם והשאיר את הישיבה ביד עשו, והי ממחרת המתינו התלמידים שיבא עשו וימשיך את השיעור בתוס' הנ"ל, אך עשו השתמט בתאנות שונות יומא קמא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא, וביום השני טען שעדיין צריך להכין לעצמו השיעור, וכן ביום השלישי וכו' ובנתיים הניח את עצמו להשתמש ע"י התלמידים שיביאו לו כל מעדנים ואוכל.

ויהי כי עברו כמה ימים והבינו התלמידים שעשו אינו יכול לומר שיעור לפניהם, ולכן משתמט באמתלאות שונות התחילו התלמידים לעזוב את הישיבה אחד אחד מדלת צדדית כדי שלא יבחין עשו, ויבואו וימצאו את יעקב בעיר הסמוכה יושב בביהמ"ד ולומד, ונתלקטו שוב סביבו לשמוע לקח מפיו, כך נמנו התלמידים וגמרו בינם לבין עצמם לעזוב את עשו ומידי יום בימו נתרוקן הבנין יותר ויותר עד שאחר כמה ימים לא נשאר בו עד אחד, וכיון שלא היו שם התלמידים הפסיקו להאיר ולחמם המקום, וגם אוכל ומשקה לא ניתן עוד, ויוותר שוב עשו לבדו בבנין הישיבה רעב וצמא ורועד מקור, ויחשוב עשו בלבו הלא טוב היה לי יותר בעת שרכבתי על סוסי ועגלתי לצוד ציד להביא, ויחפוץ להחליף שוב עם יעקב ויצא עשו מן הבנין סר וזעף ברעב ובצמא ובחוסר כל עד שמצא את בית מדרשו של יעקב. ויהי בבואו שמה נגש עשו אל יעקב ואמר לו אל נא תהי מריבה בינינו כי אנשים אחים אנחנו, הנני רוצה לחזור מן המקח תן לי הסוס והעגלה והישיבה קח לך, ויען יעקב לעשו אך בזאת אני נאות לך להחזיק את הישיבה אם תשאיר אצלי את סוסך ועגלתך אשר נתת לי כי את הנעשה אין להשיב וישאיר עשו שם את הסוס והעגלה וילך משם ריקם.

כן היה הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע מספר ובודאי דבריו עמוקים וגניזין טמירין ואיש תבונות ידלנה.

סיפור

הידיעה הטרייה שהתפרסמה בעיירה זורוביץ בשעותיו המוקדמות של אותו בוקר, טפחה בפני כל התושבים בהפתעה. ליתר דיוק, היא אישרה סופית את גל השמועות שרחש בעיירה בתקופה האחרונה. "ניסן, העילוי של העיירה, עזב אמש את בית הוריו ונסע ליעד בלתי נודע..." כך ידעו עדי ראייה לספר בוודאות. למה נסע? להיכן נסע? השאלות האלו שנתרו ללא מענה פינו את מקומם לשלל השערות ושמועות שפרחו כפטריות אחרי הגשם.

ניסן, בנו של ר' פייטל השו"ב דקהילת זורוביץ שברוסיה, היה ילד פלא אמיתי. כבר בשנותיו הראשונות ניכרו בו סממני גאונות יוצאי דופן. כשחבריו הזאטוטים השתעשעו בהשלכת כדורי בוץ זה על זה, אחז כבר ניסן בשלבי קריאה מתקדמים. וכשאלו עשו את צעדיהם הראשונים בעולם האל"ף ב"ת, שקע כבר ניסן במסכתות הראשונות בסדרי המשנה.

כשגדל והפך לעלם צעיר חדלו הכול מלקרוא לו בשמו הפרטי. 'העילוי מזורוביץ' זה הכינוי שדבק בו והתפרסם במהירות בכל העיירות הסמוכות. גאונים נשואי פנים שנקלעו לעיירה שפשפו את עיניהם כששמעו את הנער חוזר בדיוק נמרץ על לשונות הש"ס ומפרשיו, השו"ע ונשאי כליו, כקורא מתוך ספר פתוח...

עתידו של הנער נראה היה מובטח. הכול ניבאו לו עתיד מזהיר בעולם הרבנות וההוראה. עד שביום אחד אירע המהפך. מעשה שטן הצליח...

היו אלו ה'משכילים' בעיירה שעשו הכול כדי לצרף את הכישרון הגדול לשורותיהם. בדרך מתחכמת השחילו לידי ספרי מדע וחכמות היצוניות. הם ידעו שמוחו החרוף של העילוי יימשך לספרים האלו והם... הם כבר יעשו בבטחה את שלהם. הארס החבוי בין שורותיהם יחלחל ללבו ויטמטם אותו. וכך בדיוק קרה...

ניסן העילוי החל לנשור אט אט מדרך אבותיו. פאותיו הארוכות הצטמצמו עד שנעלמו כליל. סממניו היהודיים הושלו בזה אחר זה, שפתו השתנתה לכלי הכר ועיני הוריו ראות וכלות... בערב לא בהיר אחד פנה ניסן אל אביו הרצוצ' ואמר לו "דע לך אבא, חישבתי ומצאתי שרוסיה היא הארץ הנבערת ביותר בעולם..."

"מה פשר הדיבורים האלו?" שאל ר' פייטל, האב הרצוצ', שקץ כבר מזמן בהנחתותיו של 'תכשיטי', חדשים לבקרים.

ניסן כמו התעלם מתגובתו של אביו והמשיך לצלוף בו את פניני חכמתו: "מכל רוסיה הגדולה, פלך מוהילוב, בו מצויה עיירתנו, הוא הפלך הפרימיטיבי ביותר. אנשים כאן כמעט אינם יודעים קרוא וכתוב..."

ומכל הפלך כולו, עיירתנו – זורוביץ היא העיירה הנבערת ביותר! אחוּזי הטיפשיים בה גבוהים הרבה מעל הממוצע...

"לי כשלעצמי" סיים הנער בתרועה של חוצפה, "אין כל כוונה לכלות ולשרוף את ימי כאן, בזורוביץ הנחותה, בירת הבערות והטיפשות!.... חבל על מוח מבריק וגאוני כשלי שיבלה כאן את שנותיו. אני אורז את חפציי ועוד הלילה אסע לברלין, בירת ההשכלה והנאורות' ללמוד ולהשכיל". באישון ליל ליוו ההורים הרצוצים את בנם לתחנת הרכבת העירונית. בעיניים דואבות ושפתיים דוכבות תפילות חרישיות שבנם האובד ישוב במהרה לצור מחצבתו.

מוחו הגאוני של ניסן סלל לו את הדרך בברלין 'ערש ההשכלה'. הוא שינה את שמו ל'הנס' והפך בתוך זמן קצר לכוכב עולה באוניברסיטה היוקרתי אליה התקבל. חמש שנים רצופות שקד הנס על לימודיו בהתמדה רבה. הוא לא נסע לפגוש את הוריו, אפילו לא שמר עמם על קשר מכתבים. בתום חמש שנות לימוד העלה הנס את כל ידיעותיו על הכתב בשני כרכים עבי כרס. הכרך הראשון עסק בתחום הרפואה וסקר כל איבר בגוף האדם, את המחלות העלולות לפגוע בו ודרכי רפואתו. הספר השני עסק בחכמת החשבון וההנדסה, אף הוא מלא וגדוש ברעיונות ונוסחאות גאומיות. הפרופסורים המלומדים שהעבירו את עיניהם על עבודתו הסטודנטאילית של הנער הצעיר התקשו להסתיר את התפעלותם. רבים מהם הודו בגילוי לב כי הם עצמם טרם הגיעו להיקף ידיעות עצום שכזה. עד מהרה החלו מופנות אליו הצעות עבודה נכבדות מכל עבר, אך הנס סירב להם ככל אופן. "עזבתי את ביתי כשאני מותיר מאחוריי שני הורים שבורים וכואבים" הסביר לידידיו. "לא אעשה צעד נוסף בחיי, בטרם אפיים אותם ואשתף אותם בהצלחתי הגדולה". עטור שבחים ותעודות כבוד יצא ניסן את ברלין כשפניו מועדות לעיירה זורוביץ שברוסיה, עיר מולדתו 'הנבערת', כלשונו.

אלא שלבורא העולם היו תכניות אחרות לגמרי עבורו...

באותם ימים השתחרר הרבי הקדוש רבי שניאור זלמן זי"ע, בעל ה'תניא', ממצערו המפורסם בפטרבורג הברייה. מאסרו של הצדיק זכה לסיקור נרחב בעיתונות הרוסית, זו ידעה לספר כי הרבין היהודי נשאל בחקירתו שאלות מעמיקות בשלל חכמות ומקצועות וידע להשיב עליהן בבקאות נדירה שהפליאה את חוקריו. ניסן החליט לערוך ביקור קצר בליאדי, עיר מגוריו של בעל ה'תניא', להציג בפניו את חיבוריו ולשמוע את חוות דעתו המלומדת.

לילה חורפי היה זה. בחוץ המה הסער, רוחות וגשמים עזים הרעידו את היקום כולו. ובפנים, בבית מדרשו של בעל ה'תניא' זי"ע, חום ושלווה. שני תנורי העץ בבית המדרש ממלאים את תפקידם נאמנה ומפיצים חום נעים. אחת לכמה שעות מטעינים אותם הגבאים בגזירי עצים נוספים, לטובת קהל הלומדים היושבים בהיכל. משב רוח מקפיא צלף פתאום בפני יושבי בית המדרש. הדלת נפתחה ואל ההיכל נכנס צעיר בעל חזות גויית מובהקת. גלוח זקן ומגודל בלורית, נעול מגפיים אפנתיות. אחרי שהתחמם קמעא ליד האח הבערת, הסיר מעליו את מעילו הרטוב וחשף תחתיו חליפה מחויטת ועניבה ששיוו לו חזות של פרופסור צעיר. הצעיר לא הרגיש במבטים הננעצים בגבו. פתח את תיק העור המהודר שלו, שלף מתוכו שני

כרכי ספר עבי כרס והחל מתהלך בסערת נפש לאורך בית המדרש, הלך ושוב. מדי פעם ניגש אל אחד הלומדים ומלמל כמה מילים בגרמנית, אך היה זה דו שיח חרשים. אף אחד מהנוכחים לא היה דובר גרמנית, שפת המשכילים והנאורים בימים ההם.

המחזה המוזר הפך כעת לתעלומה של ממש. השערות שונות נלחשו בקרב היושבים בבית המדרש. עודם דנים ומתווכחים נפתחה שוב דלת בית המדרש. בפתח הופיעה דמותו של החסיד רבי מרדכי ליפלער ע"ה, חסיד חב"די מפורסם שהתגורר במוסקבה ועמד בקשרי מסחר חובקי עולם עם רוזנים ושועי ארץ. מתוקף תפקידיו היה בקי היטב בשפה הגרמנית. עוד בטרם הבחין בעצמו במתרחש פנו אליו היושבים והפנו אותו אל הצעיר הנבוכ. ניגש ר' מרדכי אל האורח, הניח יד על שכמו ופנה אליו בשפה הגרמנית אך בלבביות חסידית: "שלום עליכם, כמה אוכל לעזור". עיניו של האורח אורו, סוף סוף נמצא מישהו שמדבר בשפתו. "מה רצונך?" שאל אותו ר' מרדכי. "אני רוצה להיכנס אל הגראס ראבינער, אל הרבי הגדול" השיב לו האורח בלי להסס.

ר' מרדכי אזר עוז נכנס לקודש פנימה ושטח ביראת כבוד את בקשתו של האורח האלמוני. "הכנס אותו על אתר" השיב לו הרבי קצרות. האורח, שלא היה אלא ניסן – הנס מיודענו, נכנס לחדרו של הרבי והניח על שולחנו את שתי כרכי חיבורו. הרבי נטל לידיו את הכרך העוסק בחשבון ומתמטיקה והחל לדפדף בו במהירות. לפתע עצר הרבי מקריאתו, טבל את קולמוסו בדיו ושרבט משהו בשולי אחד העמודים הראשונים. אחר המשיך לעלעל בהמשך הספר, מדי פעם ציין בקולמוסו סימן כלשהו. כעבור כמה דקות השיב אותו לידי האורח מבלי לומר מילה.

"מה זה רבי?" התקשה ניסן – הנס לעצור בעצמו, "מה הם הסימונים האלו שציינתם?". "פשוט מאוד" השיב לו הצדיק. "הנה כאן, בעמוד מספר 5 טעית באחד מחישוביך. בדקתי וראיתי שבהמשך אתה מתבסס שוב ושוב על הטעות הזו, מה שאומר שהחיבור כולו אינו עומד במבחן המציאות". פניו של ניסן האפירו באחת. מוחו החריף קלט על אתר את טעותו. בן רגע התחזר לו כי כל ערימת

הדפים העבה שבידיו חסרת כל ערך. לכל היותר שווה היא כדי לצור אותה על פי צלוחיות, והרבה... כעת פנה הרבי לעיין בספרו השני. ניסן הושיט בעיניים מושפלות את הספר. היוהרה והביטחון העצמי שליוו אותו בכניסתו לחדר נעלמו כליל. הרבי עיין בספר הרפואה במהירות ולאחר מכן פנה אליו בשאלה:

"מהו האיבר הכי פחות חיוני בגוף האדם, זה שאפילו אם ייחתך יוכל האדם לחיות בלעדיו?" ניסן – הנס הרחרר לרגע והשיב מיד: "האצבע הקטנה ברגל".

"לא ולא" נענע הצדיק בראשו לשלילה. "באצבע הקטנה שברגל ישנה 'צומת' של נימי דם דקיקים אך חיוניים ביותר. אם תיחתך עלולה היא לסכן את האדם הרבה יותר מכרייתת אבר גדול בהרבה". ניסן ידע מיד כי הצדק עם הרבי. עכשיו ידע בבירור כי ניצב הוא מול אדם המעפיל עליו לאין ערוך בחכמתו. הוא יצא מחדרו של הרבי נסער ומוזועזע. יצא שוב להיכל בית המדרש ההומה והחל לפסוע אנה ואנה. שוב

היה זה רבי מרדכי ליפלער שניגש אליו והתעניין במבוקשו. "לא תודה" דחה אותו ניסן באלגנטיות "איש לא יוכל לסייע לי כעת, היחיד שיוכל לעזור לי הוא אך ורק הגראס ראבינער"...

כעבור דקות ארוכות תפס ניסן את אחד הספרים שבידו, חתך אותו באבחה לשתיים, השליך את חציו לתנור אחד ואת חציו השני לתנור השני. שוב הסתובב בסערת רוחות, כעבור שעה נטל גם את ספר השני ודן אותו כספרו הראשון. חתך אותו לשניים והשליך את חצאיו לשתי תנורי האש הבערים...

לא יצאו כמה רגעים והרבי שלח לקרוא לו בשנית. "אם תישאר כאן, אהיה מוכן ללמוד אתך" אמר לו הרבי. ניסן הנרגש נתן את הסכמתו לאלתר וההסכם יצא לדרך. במשך שנה תמימה, מדי יום ביומו היה ניסן נכנס לחדרו של בעל ה'תניא' ולומד עמו ביחידות. איש לא ידע במה הם לומדים מסיבה פשוטה: איש לא הורשה לנכוח בשעת לימודם. אפילו בנו של הרבי, הצדיק רבי דובער זי"ע, שהפציר באביו כמה פעמים, לא הורשה להיכנס באותה שעה לקודש פנימה. אך זאת גילה לו אביו הקדוש:

"דע לך שניסן מיודענו הוא גלגולו של אלעזר בן דורדייא, אותו בעל חטא מפורסם עליו מסופר בגמרא שישב בין הרים וגבעות, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בכביה עד שיצאה נשמתו בתשובה. לאחר פטירתו נשלחה נשמתו כמה פעמים לעולם הזה, כדי לתקן את חטאיו הרבים, אך בכל פעם קלקל את מעשיו.

"הפעם" סיים בעל ה'תניא' באוזני בנו, "כיון שבא תחת ידי לא ארפה ממנו עד שאתקן את נשמתו ואעלהו למקומו הראוי לו בגן עדן. וזה לך האות, ספור לך שבעה שבועות מהיום ותראה כיצד ייפול דבר"...

ארבעים ותשע יום בדיוק לאחר מכן נסתלקה נשמתו של ניסן במיתת נשיקה, מוכנה ומזומנת לחיי

העולם הבא...

אבל בכך טרם הגיע הסיפור לסיומו.

אחרי פטירתו של בעל התשובה קבע הרבי בעל ה'תניא' זי"ע לימוד מיוחד עם בנו האדמו"ר האמצעי רבי דובער זי"ע בענייני תשובה ומחילה. בשיעורים אלו מסר הרבי לבנו מאמרים ויסודות עמוקים בתורת התשובה.

ולימים, לאחר שעלה על כס ההנהגה, חיבר האדמו"ר האמצעי זי"ע על יסוד אותם מאמרים את ספרו הקדוש "דרך חיים – תוכחת מוסר השכל", ספר המוקדש כולו לעבודת התשובה והחרטה על החטא, בו מבואר ומלוּבן בעמקות – בין היתר – עניינו של בעל התשובה אלעזר בן דורדייא. חסידי ליובאוויטש נהגו להגות בספר קדוש זה בימי חודש אלול, כהכנה לימי הדין, ואילו בעלי המדרגה שבהם, חסידים בני עלייה, היו נאחזים ברטט וחרדה מוחשית כל אימת שנתקלו בספר זה.

והסיפור המופלא הזה, הוא הסוד שהביא לחיבורו של ספר קדוש זה.

נלקח מספר "בן לאשרי – ברכה משולשת".